

de Llull, que després reféu ell en versos catalans, usà l'abstracte *turnitas* 'aplatament del nas' (o és mal llegit per *trunitas*?): «*tortuositas oculorum et turnitas nasi*»; que en els seus Rims catalans es convertí en «alscuns accidents say que-y ha / —no són en tota spècia— / axí com hull-gaç e nas-fent / ---»; traduint, doncs, *trunitas* per *nas fent*, amb l'adj. *fent*, *FINDĪTUS*, com ho hem vist en els *Gesta Comitum*. Veg. l'ed. dels *Rims*, Palma de M., 1936, vol. I, p. 7, nota. Són a la *Lògica del Gatzel*, v. 104, p. p. Jordi Rubió, *AIEC* 1913, 332ss.; i després per Galmés a l'ed. dels *Rims*, el text llatí segons el ms. 10.538 de Munic.

Tronyella, tronyellat, V. irena

TROP, ant. 'molt', 'massa', primitivament 'un ramat', significat que es conservava en oc. ant. *trop*, i que es mantingué millor en el diminutiu fr. ant. i oc. *tropel*, cat. *tropell* (fr. mod. *troupeau*); en les llengües de França és mot més arrelat que enlloc, d'origen no ben aclarit, però segurament germànic, d'un francic **TRIPRO* 'aplec, assemblea', afí a l'ags. *throp*, a.-al. ant. i mod. *dorf*, b.-al. ant. i esc. ant. *thorp* 'poble', 'llogaret'; i el qual, en alguns dialectes alemanys i escandinaus prengué el sentit de 'reunió de la gent d'un poble' i 'munició, multitud'; de *trop* en francès es derivà no sols *tro(u)pel* sinó també *troupe*, del qual és manllevat el nostre *tropa*. □ 1.ª doc.: S. XIII.

Tant o més que el de 'massa' tenia el sentit de 'molt' en català antic, p. ex. ja en Guillem de Cervera, mj. S. XIII: «Rire *trop* en est món no tany, ans és follors / e peccat qui confon: és breus e vall de plors» (*Prov.*, 335a/361a), on aplega els dos tòpics 'la vida és breu' i el món és una vall de llàgrimes. És sabut que abunda en els escr. del S. XIII i primers del XIV, tant amb el sentit de 'massa' com en el de 'molt', potser encara més corrent; veg. repertoris d'exs. en Desclot, ed. *NCL*, v. 219, i en el gloss. de les *VidesR*; en l'*Art de Contempl.* (*Blanq.* III, 99.7). També d'una acc. i altra es troben molts casos en Llull: «*Trop* parec scura a Fèlix la semblança, e pregà lo philòsoff que l'i sposés», o sigui 'molt obscura', amb *trop* com adverbí intensiu d'un adjectiu; *trop de* regint un substantiu: «a la nit, si fa *trop* de fredor, o si plou, vaig jaser a son hostal» 'si fa molt de fred' (*Merav.*, *NCL*, II, 74, 42). El sentit era, simplement, 'molt' en aqueixos textos i molts més.

Altres vegades expressa ja noció d'excés, 'massa': «lo camarlenc dix al cardenal que ço que él havia dit, seria *trop* greu de adur a fi, e que seria *trop* de gran messió a precurar aquell negoci», *Blanq.* (*NCL*, II, 245.1). 'Massa, excés', substantivat en el sentit de 'quantitat excessiva'; en termes de dret mercantil: «si --- li haurà demanat *trop* ---», *Consolat*, § 232 (Pard., p. 308). En la Lleuda de Tortosa *trop de* sembla tenir el sentit de 'una grossa quantitat de', aplicat en forma vaga però ben material: «Porc, per passatge, 1 dr.; bèstia menuda, una mealla per passatge; *trop* de vidre, 2 enaps, quan hic passa; peça de drap de Fran-

ça, quan s'ic ven, 4 drs.; drap d'Arraç pelós, quan s'ic ven, 4 drs. / ---» (*CosTort.*, 419). En fi, encara que molt menys, també s'usava *trop* com a substantiu plural per a 'moltes persones': «són *trops* qui no saben aquesta ystòria», «obrí lo loc en què era, e fo vist per *trops*», *VidesR*, 262r1, 169v1 etc. (cf. «si *trops* ---» 175r1, trad. «si non desunt qui dicunt»).

Des dels orígens, però, es nota que l'ús de *trop* és molt més limitat en cat. que en oc., fr. i it.; el mot pròpiament català fou sempre *massa*, que també apareix des del principi, abundantment, tant o més, i en textos de llenguatge més popular i lliure de la influència trobadoresca; Cervera trobadoreja, Desclot té matís rossellonès, i el mot va quedant ràpidament assignat a cert estil poètic: «ab cor fals e la mà *trop* escassa ---», Pere Marc. Vegeu-ne alguna altra cita (segle XIII-c. 1400) en el *DAG*. Bé es pot assegurar que és estrany a l'ambient lingüístic i prosaic normal del català antic, però no arcaic, d'Eiximenis, Metge, Canals, Martorell, JRoig etc. És característic veure que Muntaner no sembla haver-lo usat més que en el seu aprovençalat *Sermó*: «de si han *trop* a far», v. 117 (Casac. VIII, 12.5) 'prou i massa que els cal ocupar-se de si mateixos'.

El contrast és clar fins amb l'occità pirinenc i el més arcaic: «Donz fo *Boecis* --- /de sapiencia no fo *trop* nualhós», en el text més antic de tots (v. 30); «Donzela, *trop* m'as faç estar / aisi, que no-m venguest obrir», *Castiagilós* (v. 223; de nou v. 73); «cazutz soi en mala mercè / --- / e no sai per qué m'esdevé, / mas quar *trop* pogeï contr' amon», Ventadorn (ed. Appel, 1915, p. 249, v. 40); també allà antigament el sentit és més aviat 'molt' que 'excessivament', si bé sovint amb caràcter equivoc o tirant cap aquest (*Castiagilós*). En bearnès antic l'adj. plural o substantivat *trops* és molt freqüent, i crec que sempre amb el sentit de 'molts': p. ex. «testimonis fem J. de F. --- et *trops* d'autres» a. 1436 (*Cart. d'Ossau*, p. 223).

Dintre d'aquesta família el mot més arrelat en català fou des de sempre *tropell*: no en els sentits bastant gallicans i més aviat etimològics de 'ramat', ni tan sols de 'porció d'exèrcit o tropa' sinó com a terme genèric per a 'grup d'éssers vivents i mòbils', amb particular acceptió humana; i generalment, com és natural, aplicat a homes que s'agrupen en masses dotades de força, de capacitat, d'acció, i sovint d'armes. Però no és essencial que es tracti de tropes, ni d'exèrcit; com ho mostra el fet que sempre es digui *tropell de gent*, ço que implica la possibilitat de tropells de bèsties, i fins de fulles o pedres (que caiguin, volin etc.): «si vehien acostar enemics, fenyessen fumades certes, segons les companyes e *tropells* de gent que veurà», «a un crit cert --- la cavalleria, --- él, corrent d'aquesta part o d'aquella, a colp de la un *tropell de gent* ---»; «batailles --- axí ordenades que comunament ells ne fan quatre *tropells* de gent: lo d'avant, qui los d'Espanya apellen davantera ---», Eiximenis, *Dotzèn* (cites completes a *rereguarda*, *RERE*, i *DAG*).

De tota manera més arrelat és encara *tropel* en fr. i oc. antics: en francès, des del S. XII, per a 'tropell de